Cine îi verifică pe „verificatori”? O investigație despre cenzura deghizată în societate civilă în România

17 iunie 2025 **Big brother** 17k vizualizări Comentarii

Cum a ajuns fact-checking-ul din România un instrument de uniformizare ideologică, finanțat din surse opace și aliniat agendelor guvernamentale occidentale

Într-un articol publicat pe pagina sa de pe Substack în luna iunie 2025, jurnalistul francez Stéphane Luçon investighează mecanismele de cenzură indirectă din România, în special activitatea rețelei de „fact-checking” susținută de platforme digitale, organizații non-guvernamentale și finanțatori occidentali. Studiul său scoate la iveală implicațiile grave ale amestecului dintre ONG-uri, presă și servicii de informații, arătând cum eticheta de „societate civilă” poate fi folosită pentru a legitima politici de control narativ.

> ***Stéphane Luçon este jurnalist și regizor francez stabilit în România de peste 25 de ani, cunoscut pentru documentare și reportaje sociale. A realizat, alături de Nora Agapi,***

> ***documentarul Travailler pour 110 euros par mois (2007), coproducție Arte France – TVR, care tratează condițiile de muncă și dumpingul social în fostul bloc sovietic. Este regizorul documentarului Valea Corlatului (2010) și a contribuit cu articole în publicații precum Le Monde diplomatique, abordând teme legate de delocalizare și impactul economic. În 2025, Luçon a fost implicat într-o controversă legată de cenzura unui interviu*** **despre campania electorală în România,** ***iar pe Substack publică analize critice despre derapajele instituționale din UE, rolul presei și libertatea de exprimare în era post-2020.***

Meta a renunțat oficial la programul de verificare a faptelor, dar în România, partenerii locali continuă nestingheriți activitatea contestată, într-un climat politic exploziv.

În ianuarie 2025, Mark Zuckerberg a admis public ceea ce criticii industriei de fact-checking susțineau de ani de zile: „Verificatorii de fapte au fost prea părtinitori politic și au distrus mai multă încredere decât au construit." Anunțând sfârșitul programului, Zuckerberg a promis o tranziție spre un nou sistem: „În următoarele luni, vom introduce treptat un sistem mai cuprinzător de community notes."

Recunoașterea a fost brutală. Ce începuse ca un demers pentru incluziune „a mers prea departe", devenind un instrument de „suprimare a opiniilor și excludere a vocilor diferite." Sistemul, spunea el, a produs „prea multe greșeli și prea multă cenzură."

Acest mesaj a fost întâmpinat cu ușurare de mulți din România.

Cu doar o lună înainte, alegerile din România fuseseră anulate în circumstanțe pe care Comisia de la Veneția avea să le descrie în februarie ca „lipsite de suficiente probe". Revista *The Economist* a retrogradat România în indicele său al democrației la statutul de „regim hibrid" – un verdict greu de atribuit presei populiste. Într-un climat tensionat în jurul noțiunii de adevăr și propagandă media, jurnaliști cunoscuți au fost cenzurați pentru că au denunțat ceea ce au numit „lovitura de stat judiciară".

În România, scena fact-checkingului este dominată de două entități: **Factual.ro**, administrată de ONG-ul **Funky Citizens**, și **AFP Verificat**, ramura locală a Agenției France-Presse. Contactată pentru a comenta contractul cu Meta și structura de finanțare, directoarea Funky Citizens, Elena Calistru, a subliniat în repetate rânduri „independența editorială totală". Întrebată despre tranziția către noul model Meta, Calistru a declarat: „Contractul este pentru 2025. Nu am avut discuții despre *community notes*." Cu alte cuvinte, indiferent de retragerea publică a Meta din acest

sistem, partenerii români par să continue activitatea sub același cadru deja discreditat – la cinci luni după declarația fondatorului Facebook.

În contextul exploziv al alegerilor anulate, întrebările sunt inevitabile: Meta doar așteaptă să expire contractele, sau asistăm la o complicitate tăcută în păstrarea acestor operațiuni în anumite jurisdicții? Există presiuni externe – poate din partea instituțiilor UE sau a unor actori locali – care susțin continuarea unui model de impunere narativă abandonat oficial în alte părți?

Ce e clar: în lunile critice dinaintea și după alegerile anulate, până la scrutinul reprogramat din mai, instituțiile de fact-checking n-au funcționat ca o forță de corectare. Dimpotrivă: s-au aliniat efortului mediatic de mobilizare intensă, repetând sau amplificând exact narațiunile pe care ar fi trebuit să le verifice. Astfel, au contribuit la menținerea unei stări de anxietate colectivă, de frică, difuzată zilnic de toate marile redacții din România.

Să trecem în revistă cele mai mari „informații false" – sau minciuni, dacă vrem să evităm limbajul dublu – care au marcat campania prezidențială din România.

Câinii care n-au lătrat: Șapte narațiuni false lăsate neverificate

Timp de luni de zile, presa din România a repetat că principalii candidați suveraniști – George Simion și Călin Georgescu – erau „pro-ruși", „agenți ai Rusiei", „anti-UE", „anti-NATO" și chiar, la un moment dat, „antisemiți". S-a afirmat că AUR (Alianța pentru Unirea Românilor) ar fi „mână în mână cu PSD" într-o mare conspirație, iar recent au fost lăsate să circule chiar speculații despre presupusele origini rome ale lui Simion. Aceste narațiuni au influențat discursul public și, cel mai probabil, au jucat un rol atât în decizia Curții de a anula alegerile din decembrie și de a-l descalifica pe Georgescu, cât și în prezența la vot și opțiunile alegătorilor. Și totuși, o privire atentă arată că cele mai multe dintre aceste afirmații erau demonstrabil false – iar fact-checkerii au lipsit cu desăvârșire.

Narațiunea „agentului rus"

Ambii candidați și-au exprimat clar poziția față de Rusia în mai multe rânduri. Georgescu a subliniat necesitatea diplomației, inclusiv cu Rusia, în timp ce Simion s-a autodeclarat rusofob și a explicat că, din păcate, până când Putin nu va fi înlăturat, nu există perspective reale nici ca Rusia să respecte cerințele Occidentului, nici ca aceasta să poată fi învinsă militar.

Narațiunea „agentului rus” despre Simion a circulat luni întregi înainte de primul tur al alegerilor din 2024, insistând pe interdicțiile sale de călătorie în Ucraina și Moldova. Abia în ultimele săptămâni de campanie premierul Marcel Ciolacu a recunoscut motivul real al interdicției impuse de Ucraina: activismul lui Simion în favoarea minorității românești discriminate din țara vecină, fapt confirmat de documente oficiale ucrainene publicate între timp.

Cât despre interdicția de a intra în Republica Moldova, acuzația de legături cu Rusia a fost repetată de fostul ministru Anatol Șalaru, dar un tribunal moldovean a refuzat să judece procesul de calomnie – o decizie cu tentă puternic politică, într-o țară pe care *The Economist* o caracterizează drept o „democrație cu deficiențe”. Este notabil că interdicția lui Simion din Moldova a fost impusă în 2009 de guvernul pro-rus al lui Vladimir Voronin – un fapt care contrazice flagrant narațiunea „pro-Moscova”. Mai mult, nici Maia Sandu, președinta pro-europeană a Republicii Moldova și apropiată de Emmanuel Macron, care l-a susținut pe contracandidatul lui Simion, nu a prezentat vreo probă clasificată care să incrimineze vreo legătură a acestuia cu serviciile de informații ruse.

Tiradele „anti-UE” într-o țară pro-europeană

Aceasta este, poate, cea mai toxică dezinformare răspândită într-o țară în care 87,5% dintre cetățeni susțin apartenența la Uniunea Europeană. Ambii candidați suveraniști s-au poziționat clar *împotriva* ieșirii din UE. Simion promovează activ sloganul „Make Europe Great Again” – o poziționare ideologică inspirată de populismul trumpist, dar care nu propune părăsirea UE, ci o regândire a modelului european.

Societatea civilă a organizat proteste „pro-UE” în timpul ambelor campanii. Imaginează-ți cinci prieteni – toți pro-UE – și, deodată, unul dintre ei izbucnește isteric: „Nu! Eu vreau să rămân în UE!”... Deși nimeni nu sugerase că ar trebui să plece.

Acuzațiile „anti-NATO”

Narațiunea „anti-NATO” este, din nou, absurdă. Georgescu a susținut că sistemele de apărare antirachetă contează mai puțin decât diplomația și relațiile pașnice cu vecinii. Simion, în schimb, a declarat clar că își dorește cât mai multe trupe NATO în România, deoarece acestea garantează securitatea și integritatea teritorială a țării. Totuși, el s-a opus unui NATO ofensiv – o poziție care ridică semne de întrebare legitime despre

eventualele ingerințe ale Alianței în afara cadrului său defensiv și despre riscurile unor reacții periculoase.

Și, desigur, acuzațiile de antisemitism

Acuzațiile de antisemitism au fost și ele lansate împotriva celor doi candidați, în ciuda eforturilor lor documentate de a construi relații solide cu statul Israel și de a colabora cu ministerul israelian al Diasporei, responsabil pentru combaterea antisemitismului. Dacă nu vrei să intri într-o dezbatere serioasă despre originile sionismului, atunci nu poți eticheta pe cineva drept „antisemit” fără o conversație clară și complexă cu acea persoană – și fără a recunoaște tensiunile reale din interiorul comunităților evreiești, precum și reflecțiile multor intelectuali asupra diferențelor dintre iudaism, sionism, antisemitism, anti-sionism și identitatea diasporei.

Teoria conspirației cu PSD

Așa-zisa colaborare cu PSD-ul este, din nou, o dezinformare majoră folosită în scop propagandistic în campania din 2024. Această teorie s-a bazat pe ideea că AUR și PSD ar avea un acord clar și că un PSD atotputernic ar fi capabil să își mobilizeze o parte din electorat să voteze cu Simion, candidatul AUR. Narațiunea a pornit dintr-o speculație apărută în urma discuțiilor dintre fostul membru AUR, Gigi Becali, și fostul strateg PSD, Viorel Hrebenciuc, care visau cu ochii deschiși la un scenariu în care Simion și Ciolacu ar ajunge împreună în turul întâi. Realitatea a contrazis flagrant această teorie: turul întâi a fost câștigat de Călin Georgescu și Elena Lasconi.

Insinuarea despre origini rome

Și, în cele din urmă, narațiunea legată de presupusele origini rome ale lui Simion – insidioasă, rasistă, promovată chiar de figuri publice foarte cunoscute care se revendică drept intelectuali, semnează scrisori deschise ca intelectuali – a avut, cu siguranță, un impact negativ asupra votanților educați din mediul urban, acolo unde disprețul de clasă se suprapune adesea cu un rasism pe care rar îl mai întâlnești în rândul claselor populare din România. Dacă încă te întrebi câtă verificare a faptelor sau câtă condamnare publică a generat această murdărie – răspunsul este: aproape deloc.

Dacă într-o parte a societății se răspândește o stare de cvasi-psihoză colectivă, iar tu ești fact-checker, ar fi de așteptat să încerci să readuci oamenii cu picioarele pe pământ și să ridici nivelul dezbaterii publice. Narațiunile neverificate de mai sus nu arată doar o lipsă de coerență editorială – ele indică un bias sistematic.

Pentru a înțelege de ce fact-checkerii au ignorat sistematic dezinformarea evidentă, în timp ce s-au năpustit asupra unor afirmații marginale, trebuie să urmărim banii.

Afacerea „plătești per fact-check"

Datele privind finanțarea ONG-ului Funky Citizens dezvăluie conexiuni cu surse guvernamentale din SUA (Departamentul de Stat și celebrele fundații), bani de la Uniunea Europeană, guverne europene și, esențial – bani de la Meta (Facebook). Cu toate acestea, este extrem de greu să obții o defalcare clară și detaliată a programelor de fact-checking derulate. Deși gestionează milioane de euro, Oana Calistru declară că nu există o contabilitate separată pentru operațiunea de verificare a faptelor și că poate furniza doar estimări generale cu privire la finanțarea acestui program. Mai mult, apare un detaliu esențial: „Programul Meta [...] este decontat în funcție de numărul de fact-check-uri publicate. Desigur, nu există o sumă totală publică pentru acest program, deoarece contractul este confidențial la cererea lor".

Contract nedivulgat și plăți în funcție de numărul de fact-check-uri publicate? Chiar dacă solicitarea vine de la Meta, situația este problematică pentru Funky Citizens, o organizație cunoscută pentru promovarea transparenței și responsabilității instituționale. Oricum, structura contractuală a programului Meta – prin plata per fact-check – pare mai degrabă o invitație la inflație de verificări, nu la rigoare și discernământ.

Nu e greu de presupus că așa ajung să le fie șterse postările celor care fac glume sau extrapolări speculative pe Facebook cum s-a întâmplat, de pildă, în cazul comentatorului conservator Andrei Murgescu sau al suveranistului Adrian Țîrcă, vinovați de „delict de opinie" în ambele cazuri:

Andrei Murgescu a distribuit o imagine cu Nicușor Dan „făcând cu mâna" într-un gest asemănător cu cel al lui Elon Musk, însoțită de un simplu comentariu „well well"... și a fost verificat de fact-checkeri pentru asta.

Adrian Țîrcă a postat o captură de ecran cu o știre privind înăsprirea legilor împotriva discursului instigator la ură în România și a avertizat sarcastic că următorii vor fi cei 5 milioane de votanți ai lui Simion. Verificat ca fals...

Sau **Victor Roncea**, deținătorul unuia dintre cele mai cunoscute site-uri „anti-globaliste", verificat deși a distribuit cu acuratețe relatarea unui fotograf despre cum

PR-ul președintelui interimar a folosit un teleobiectiv pentru a-l face să pară așezat chiar în spatele lui Trump, deși în realitate era la șase metri distanță și pe un alt rând, la funeraliile Papei.

Transparența Funky

Suma de bani venită de la Facebook ridică semne de întrebare serioase. Cine știe cât primesc Funky Citizens pentru această inflație a controlului gândirii? Am încercat să înțeleg sau să deduc din contabilitatea lor, dar pare amestecată intenționat. Sau, după cum spune chiar doamna Calistru:

> ***„Nu avem o contabilitate separată pentru activitatea de fact-checking, deci nu există un buget separat pentru Factual.ro. Aceasta este ideea și designul întregii activități de fact-checking, care nu a avut resurse proprii până acum 3-4 ani. Așa funcționăm ca organizație – împărțim resursele, atât cele financiare, cât și cele umane (adică nu există un responsabil financiar sau de comunicare separat pentru fact-checking, sunt aceiași colegi). Așa ne păstrăm independența și evităm situațiile în care am fi nevoiți să „vânăm" finanțări sau să facem compromisuri dacă o echipă nu este acoperită de un proiect la un moment dat."***

Dacă te uiți în bilanțul contabil, lucrurile par să meargă chiar foarte bine – veniturile s-au înmulțit de 6 ori în ultimii 6 ani, cu un excedent mediu de 23%, și un sold în bancă între 2,3 și 3,7 milioane de lei la final de an în ultimii trei ani. Un succes care merită toată lauda – dar numai dacă putem demonstra că nu este construit pe o activitate părtinitoare și politizată.

Datele publicate de Funky Citizens privind bilanțul contabil

Cum spune o vorbă din industria tech: *„dacă nu plătești, înseamnă că tu ești produsul"*. Nu plătim pentru fact-checking, dar altcineva o face – iar în timp ce cuvinte precum „transparență", „alfabetizare media" și „luptă împotriva dezinformării" sunt promovate, avem suficiente motive să credem că tăcerea și conformismul nostru sunt adevăratul produs livrat aici.

Din datele publicate pe site-ul Factual – divizia de fact-checking a Funky Citizens – putem identifica finanțări de aproximativ 407.000 €, însă fără nicio mențiune privind

bugetul total și contribuția Meta. Fără a lua în calcul Meta, restul finanțării provine, procentual: 39% de la Comisia Europeană și programe UE, 22% de la guverne europene, 26% de la Departamentul de Stat al SUA și entități afiliate (fundații), 4% de la Fundația Open Society (Soros), 2% de la Google și aproximativ 6% din donații.
În corespondența prin e-mail, Calistru oferă însă alte cifre: 35% de la Meta, 35% de la programul BROD1 al Comisiei Europene, 10% de la Fundația Botnar (neinclusă pe site-ul de fact-checking) și 20% din donații și resurse interne. Ea estimează bugetul pentru fact-checking la un milion de lei (circa 200.000 €). Aceste cifre contrazic datele publicate. Dacă BROD ar fi reprezentat 120.000 € pe parcursul a 2,5 ani, atunci veniturile totale ar fi în jur de 350.000 € – însă site-ul lor listează 407.000 € doar din finanțări identificate, fără a include contribuția Meta. Ceva nu se leagă.
Cert este că sursele de finanțare afișate – de la Comisia Europeană, entități din politica externă americană și Big Tech – pot ridica semne de întrebare editoriale privind loialitatea față de complexul militar-industrial, executivul UE, Facebook și poate chiar față de ONG-uri locale finanțate similar.
Am căutat conținut critic sau editorial contradictoriu care să arate o distanțare față de interesele finanțatorilor sau ale rețelelor prietene – nu am găsit nimic (promit să continui căutarea, mai ales în timp ce lucrez la analiza celuilalt mare verificator, **AFP Verificat**).
Câte „fapte” pot verifica fact-checkerii dacă fact-checkerii nu pot verifica faptele?
Să te adâncești în arhiva de verificări făcute de Factual.ro e, într-un fel, ca și cum ai cobori într-o realitate alternativă.
Un fact-check afirmă în mod flagrant un fals despre un contract de lobby încheiat de AUR. Verificarea susține că o plată a fost efectuată, așa cum reiese dintr-un document din mai 2022, către o firmă de lobby din SUA – însă documentul la care face referire este, în realitate, din mai 2025. Nu e niciodată bine să faci o greșeală de dată care, întâmplător, susține o minciună – mai ales când ești fact-checker… Documentul respectiv este într-adevăr o declarație prealabilă obligatorie conform legii americane privind agenții străini (FARA), dar nu dovedește că a avut loc vreo plată – un fapt demontat cu precizie de jurnalistul român Patrick André de Hillerin, într-o postare pe Facebook.

L-au verificat și pe un alt candidat la președinție, Crin Antonescu, care declarase că România are puțini soldați. Propria lor verificare arată de fapt că, în procente, România se află printre ultimele din regiune. Și nici măcar nu ia în calcul dinamica și investițiile care au lăsat România mult în urma Poloniei – o putere militară emergentă – în această privință. Aproape că pare că problema era ideea de a demobiliza spiritul populației cu privire la pregătirea militară a țării – într-un context în care unii candidați erau puternic aliniați intențiilor potențial escaladante ale lui Macron în Ucraina, în timp ce alții făceau campanie pentru pace și pentru păstrarea distanței față de conflictul armat din vecinătate.
Însă cele mai interesante verificări de fapte ar putea fi tocmai cele care nu s-au întâmplat niciodată.

Când calomnia vine din partea cenzorului

Într-un interviu pentru PressHub, care a avut o răspândire considerabilă în bula ONG-istă, cercetătoarea Adina Marincea a formulat acuzații distorsionate de antisemitism:

> ***„Călin Georgescu folosește un limbaj codificat cu conotații antisemite atunci când vorbește despre 'neo-marxiștii satanici de la Davos', asociați, desigur, cu Soros, sau când i-a acuzat în 2022 pe Soros și Kissinger că împart lumea între ei, urmărind să o domine. Deci este un antisemitism codificat, care se manifestă, deși în România mai trăiesc doar câteva mii de evrei, motiv pentru care putem vorbi despre 'antisemitism fără evrei'. Termeni codificați precum 'globaliști', 'soroșiști', 'neo-marxiști', 'neo-bolșevici', 'Noua Ordine Mondială' vin adesea cu implicații antisemite, reînvie imaginația antisemită și activează prejudecăți latente, vechi de secole".***

Această declarație nu a fost abordată de niciun verificator de fapte, deși ar fi trebuit, mai ales având în vedere că dna Marincea este cercetătoare la Institutul „Elie Wiesel" și ar trebui să respecte definiția antisemitismului formulată de Alianța Internațională pentru Memoria Holocaustului (IHRA). Nicăieri nu este considerată canonică ideea de „antisemitism fără evrei". Declarația evitată de verificatorii prietenoși a fost publicată în PressHub, un proiect de presă „susținut de Freedom House", ale cărui finanțări provin

în proporție de 90% de la USAID. Nu este tolerat „focul prietenesc" în industria verificării faptelor?
Rolul Adinei Marincea ca „semnalator de încredere" (trusted flagger) DSA pentru Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel" amplifică aceste îngrijorări. Acest statut îi oferă acces prioritar la mecanismele de eliminare a conținutului de pe platformele digitale. Dacă, după cum susține teoria ei privind „antisemitismul fără evrei", antisemitismul nu necesită antisemiți reali, atunci această autoritate de semnalare devine un instrument al cenzurii politice discreționare. Se ridică astfel o întrebare esențială: ceilalți Trusted Flaggers din România operează și ei pe baza unor cadre interpretative la fel de arbitrare?
Merită menționat că dna Marincea nu este singura persoană din cadrul Institutului Wiesel care pare să își folosească autoritatea în mod abuziv.

Comunicatul Institutului Wiesel

Într-un comunicat din 25 noiembrie, Institutul „Elie Wiesel" declara că:

> ***„Extrema dreaptă din România nu mai este doar o vulnerabilitate, ci o realitate! Ea reprezintă peste 35% din opțiunile electorale ale românilor. Extrema dreaptă înseamnă negarea Holocaustului, antisemitism, rasism, negarea drepturilor și libertăților oricărei minorități, suveranism, orientare pro-rusă externă, anti-Europa și anti-NATO".***

Această frază conține până la zece afirmații nefondate, în funcție de cum sunt numărate. Efectul toxic al unui astfel de discurs asupra luptei autentice împotriva antisemitismului este comparabil cu cel al etichetării drept „anti-UE" a persoanelor care nu resping UE. Dacă suveranismul este echivalat cu antisemitismul, înseamnă că renunțarea la suveranitatea națională – chiar temelia democrației constituționale a României – ar fi noul leac contra antisemitismului? Folosirea memoriei Holocaustului ca armă pentru subminarea autodeterminării democratice riscă să alimenteze tocmai sentimentele pe care Institutul pretinde că le combate. Și totuși, această narațiune nu a atras atenția niciunui verificator de fapte.

Când Nicușor Dan „vorbește deschis"

Un alt exemplu, mai amuzant și minor, de activitate incoerentă de fact-checking: Nicușor Dan, candidatul îmbrățișat de „societatea civilă" românească în criza ei de isterie pro-UE. La două zile după ce a fost votat, un jurnalist l-a întrebat despre lupta abia încheiată, spunând: „Acum că au trecut alegerile, putem vorbi deschis". Implicația este că, înainte de vot, nu se putea vorbi onest și că minciuna prin omisiune sau chiar răspândirea de neadevăruri era considerată acceptabilă atât de către jurnaliști, cât și de către candidat. Într-un mod sincer, dl Dan răspunde că „George Simion nu ar fi scos România din Uniunea Europeană. Dar ce ar fi făcut acolo? Ar fi blocat sprijinul pentru Moldova. Ar fi blocat sprijinul pentru Ucraina. [...] Ar fi blocat acest program de reînarmare al Uniunii Europene împotriva agresiunii rusești din Est".

După cum am menționat anterior, acuzația că Simion ar fi vrut să scoată România din UE a fost larg răspândită și niciodată verificată. Poate că, dacă verificatorii de fapte credeau că aceasta era într-adevăr intenția lui Simion, o verificare a discursului actualului președinte ar fi fost un gest de coerență. Amuzant este că distribuirea acestui fragment din Nicușor Dan pe X mi-a suspendat contul în câteva minute. (Este încă suspendat în momentul în care scriu... Atât despre „absolutismul libertății de exprimare" al lui Musk în România...)

Merită menționat că mai mulți lideri ai Funky Citizens – atât din conducerea executivă, cât și din redacție – au participat la criza pro-UE.

Dna Calistru, directoarea Funky Citizens, alături de redactorii platformei, de majoritatea reprezentanților „societății civile" și de mulți beneficiari de fonduri europene sau americane din presă, au promovat acest eveniment care a construit în mod fals o narațiune pro-UE vs anti-UE, complet ruptă de realitate.

Dugin, presa infiltrată și un alt „foc prietenesc" care n-a fost niciodată…

În cele din urmă, așa cum am descris și în articolul meu anterior *Mizeria presei tradiționale românești*, aproape întreaga presă convențională a căzut în cap promovând o narațiune alarmistă despre Aleksandr Dughin, care ar fi declarat că România aparține Rusiei – cu doar câteva zile înainte de anularea alegerilor din decembrie 2024.

Sursa era un cont de X administrat de un „troll" brazilian, fără nicio legătură dovedită cu adevăratul Dughin. Și totuși, toată lumea a pus botul, l-a folosit, l-a răspândit – propagandă valoroasă care a alimentat temeri iraționale. Doar un singur organ de

presă a publicat o rectificare. Niciun verificator de fapte nu a abordat această dezinformare majoră.
Șase luni mai târziu, în timpul celei de-a doua campanii prezidențiale, presa mainstream a promovat conținut provenit de la un alt cont neverificat de X, care pretindea că este Dughin (@AGDugin), în timp ce cel anterior (@Agdchan) fusese deja suspendat.

Întrebarea despre algoritmi

În acest context de verificări selective și părtinitoare, participarea Funky Citizens la o Scrisoare Deschisă care cerea acces extins la datele rețelelor sociale ridică semne de întrebare – pe 12 februarie 2025, ONG-uri românești conduse de Expert Forum au solicitat urgent acest acces înaintea alegerilor prezidențiale din mai 2025.
Momentul este devastator din punct de vedere simbolic: 12 februarie 2025 a fost exact ziua în care Matt Taibbi, Michael Shellenberger și Rupa Subramanya au depus mărturie în fața Congresului SUA despre „Complexul Cenzurii-Industriale" – dezvăluind cum ONG-urile din întreaga lume au fost transformate, cu fonduri guvernamentale, în instrumente împotriva libertății de exprimare. În timp ce jurnaliștii americani demascau transformarea presei și a ONG-urilor în mașini de propagandă guvernamentală, „cenzorii" români cereau simultan mai multă putere pentru a face, poate, exact același lucru.
Semnatarii din partea Expert Forum par să alcătuiască aparatul de război informațional al României, mulți fiind finanțați din aceleași surse USAID, NED, OCCRP și Departamentul de Stat, care erau expuse la Washington chiar în acea zi.
Având în vedere că România încalcă de unsprezece ani articolul 22 din Carta UE a presei – care impune eliminarea agenților serviciilor secrete din redacții – există riscul serios ca unii dintre semnatari să acționeze sub ordinele executivului. Când o țară găzduiește un număr estimat între 100 și 200 de agenți în presa internă și internațională, granițele dintre „societate civilă", media și operațiuni ale statului devin complet neclare.
Limbajul orwellian al scrisorii este grăitor: în timp ce cereau „transparență radicală în accesul la date", menționează utilizatorii o singură dată – și atunci doar ca obiecte de studiu, nu ca beneficiari. „Experții" doreau transparență despre noi, nu pentru noi. Ei doreau să studieze „influența algoritmică asupra experiențelor utilizatorilor", inclusiv

prin „experimente controlate cu intervenții algoritmice” – un limbaj tehnic care ascunde, poate, manipularea în masă?
Criza reală de transparență nu este că „experții” nu au acces la date, ci că cetățenii nu au nicio idee despre cum le este manipulat regimul informațional. Soluția nu este să oferim mai multă putere unor gardieni agreați de stat, care și-au demonstrat deja părtinirea. Soluția este transparența algoritmică totală pentru toți – algoritmi open-source pe care cetățenii să-i poată inspecta, iar experți din toate orientările politice să-i poată revizui și explica.

„You’re in the army now”

Așa cum au analizat Christopher Mott și Mike Benz, banii care circulă prin USAID, NED și finanțările Departamentului de Stat servesc drept acoperire instituțională pentru obiectivele complexului militaro-industrial.
Am căutat verificări de fapte care să susțină pacea în locul războiului, care să critice abuzurile instituționale ale UE, să chestioneze extinderea NATO sau să conteste reformele tratatelor votate în Parlamentul European – fără succes. Când a fost confruntată cu această situație, doamna Calistru a răspuns:

> ***„Mi se pare că această afirmație (sau acuzație?) că ar exista «aliniere cu narațiunile occidentale» este, din punctul meu de vedere, una foarte alunecoasă. Noi nu ne aliniem cu narațiunile occidentale sau estice, ci verificăm fapte (în limita capacității noastre). Dacă narațiunile occidentale inundă spațiul media românesc și ele se întâmplă să fie și adevărate, ei bine... în același timp, s-ar putea spune că ne aliniem cu narațiunile științifice occidentale. Probabil că da, pentru că în mare parte sunt adevărate (deși, desigur, când vine vorba de știință, cea mai înțeleaptă abordare este probabil aceea: «când faptele se schimbă, îmi schimb și părerea»).”***

Provocarea mai largă este că presa ar trebui întotdeauna să acționeze ca o a patra putere în stat. Doar dacă presupunem că ne aflăm deja în stare de război, libertatea de informare e suspendată, iar presa și extensia ei – verificatorii de fapte – servesc exclusiv propagandei de stat. Dar dacă încă trăim vremuri democratice, presa trebuie să chestioneze narațiunile oficiale și să critice puterea, contribuind la dezbateri

democratice sănătoase, indiferent dacă aceste critici sunt etichetate drept „occidentale" sau „estice". Mi-aș fi dorit un rezultat diferit de la prima mea investigație, dar atâta timp cât fact-checking-ul nu acționează ca parte a celei de-a patra puteri și nu sfidează puterea, el pare să însemne altceva: conformity-check – un control al conformismului menit să asigure supremația narațiunii, aliniată cu obiectivele elitelor și cu loialitatea acestora față de interesele complexului militaro-industrial și ale Big Pharma.

Înțeleg de ce unii se simt atacați când li se atrage atenția că, deși se îmbracă în hainele activismului de la firul ierbii, în realitate contribuie la fabricarea consimțământului pentru puternici și pentru război. Ar fi ideal ca un astfel de argument să poată fi respins din start – din punctul meu de vedere, un imn potrivit pentru „societatea civilă" ar trebui să fie *Fortunate Son* de la Creedence Clearwater Revival, nu *In the Army Now* de la Status Quo.

Mai serios vorbind, rămân câteva întrebări fără răspuns: de ce continuă Zuckerberg să finanțeze sisteme pe care le-a denunțat public? Sunt aceste programe concepute pentru a fabrica consimțământul în privința obiectivelor de politică externă – pentru a condiționa românii să accepte participarea la mașina de tocat carne sau pentru a asigura conformarea față de agende care ocolesc deliberarea democratică?

Un lucru este clar: niciun ONG nu poate pretinde că reprezintă societatea civilă câtă vreme acționează constant ca un proxy al guvernului- fie el național sau străin. Asta impune o întrebare mai profundă: cât din sectorul ONG românesc este cu adevărat înrădăcinat în activism civic autentic și cât a devenit extensia unei influențe executive – controlând narațiunile, dirijând discursul și filtrând legitimitatea?

Transparență

Unele inițiative ale ONG-urilor sunt, fără îndoială, utile. Funky Citizens a susținut puternic transparența bugetelor publice. Un alt ONG local, Active Watch, a propus de fapt eliminarea agenților de informații din redacții acum unsprezece ani – o revendicare regăsită și în articolul 22 al Cartei UE privind mass-media. Dar astfel de contribuții punctuale nu pot spăla credibilitatea unui sistem larg caracterizat de opacitate și părtinire sistemică.

Prin urmare, această primă investigație asupra arhitecturii mai largi a cenzurii în România reclamă trei măsuri urgente:

1. Dezvăluirea clauzelor și sumelor din contractele Meta – Acest lucru ar putea începe cu un acord reciproc între Funky Citizens și Meta pentru renunțarea la clauza de confidențialitate care îi leagă – în numele transparenței;
2. Audit independent al practicilor și părtinirilor în activitatea de fact-checking;
3. Clarificare legislativă privind separarea ONG–Mass-media–Servicii de informații – Atât societatea civilă, cât și presa trebuie protejate de capturarea discretă de către stat.
În lipsa acestor măsuri, linia de demarcație dintre societatea civilă și aparatul de stat va continua să se estompeze – până când însăși noțiunea de „non-guvernamental" va deveni lipsită de sens.
În articolul său *„Fact-Checking Takes Another Beating"*, Matt Taibbi își amintește cât de indispensabili erau odinioară verificatorii de fapte în redacții:

> ***„Fact-checkerii probabil că mi-au salvat cariera de cel puțin o duzină de ori. Când am început să scriu despre Wall Street, Rolling Stone a fost nevoită adesea să aloce mai mulți oameni care să verifice fiecare rând din articolele mele, ca să nu mă fac complet de râs".***

Ei făceau munca modestă, dar esențială, de a verifica afirmațiile înainte de publicare. Într-adevăr, fact-checking-ul ar fi putut servi ca un mecanism de protecție împotriva erorilor factuale pentru jurnaliști. În schimb, a fost recrutat ca un instrument vizibil de impunere a unei narațiuni – finanțat prin contracte opace, aliniat cu puterea executivă și din ce în ce mai intolerant față de disidență.
Dacă acest sistem nu poate fi reformat radical – pentru a reveni la rolul său legitim de gardian imparțial menit să îmbunătățească jurnalismul, nu să-l cenzureze – atunci ar trebui desființat în întregime, împreună cu întreaga infrastructură de cenzură pe care a ajuns să o legitimeze.